

F. SCOTT FITZGERALD

De grote Gatsby

Vertaald door Susan Janssen

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

1

In mijn jongere en meer kwetsbare jaren gaf mijn vader me een raad waarover ik sindsdien ben blijven nadenken.

‘Zo gauw je de neiging voelt op iemand kritiek te hebben,’ zei hij, ‘denk er dan om dat niet alle mensen in deze wereld zo bevoordeeld zijn geweest als jij.’

Meer zei hij niet, maar we hebben elkaar altijd bijzonder goed begrepen zonder dat er veel gezegd werd, en ik begreep dat hij er heel wat meer mee bedoelde. Als gevolg daarvan heb ik de neiging elk oordeel op te schorten, een gewoonte die veel merkwaardige karakters voor me toegankelijk heeft gemaakt en me tevens het slachtoffer deed worden van nogal wat doorgewinterde zanikers. De abnormale geest heeft deze eigenschap vlug in de gaten en klampt zich er meteen aan vast wanneer die zich voordoet in een normaal mens, en zo kwam het dat ik er op de universiteit ten onrechte van beschuldigd werd een intrigant te zijn omdat ik weet had van het geheime hartenleed van wilde, mij vreemde jongemannen. Merendeels boden deze vertrouwelijkheden zich ongezoekt aan – vaak heb ik gedaan alsof

ik sliep, of er met mijn hoofd niet bij was, of een vijandig gebrek aan ernst bezat wanneer ik door een onmiskenbaar teken besepte dat er een intieme onthulling in de lucht hing; want de intieme onthullingen van jongemannen, of tenminste de bewoordingen waarin zij die uiten, zijn doorgaans een vorm van plagiaat en ontsierd door duidelijke verzwijgingen. Het opschorten van oordelen is een kwestie van oneindige hoop. Ik ben nog altijd wat bevreesd dat iets me ontgaat wanneer ik vergeet, zoals mijn vader aanmatigend opperde en ik aanmatigend herhaal, dat een besef van fundamenteel fatsoen niet gelijkelijk wordt uitgedeeld bij de geboorte.

En na zo opgescheept te hebben over mijn verdraagzaamheid, moet ik toegeven dat zij haar grenzen kent. Gedrag mag op harde rots of op nat drasland gegrond zijn, maar op een gegeven moment kan het mij niet meer schelen waarop het is gegrond. Toen ik afgelopen herfst van de oostkust terugkwam, had ik het gevoel dat ik de wereld voorgoed in uniform en in een soort morele geeft-acht houding wilde zien; ik wilde geen luidruchtige uitstapjes meer met een bevoorrecht kijkje in het hart van de mens. Alleen Gatsby, de man die zijn naam aan

dit boek geeft, was vrijgesteld van mijn reactie – Gatsby, die alles symboliseerde waarvoor ik een oprechte minachting heb. Indien persoonlijkheid een onafgebroken reeks van geslaagde gebaren is, dan had hij iets magnifieks, een verhoogde gevoeligheid voor de beloften van het leven, alsof hij verwant was aan een van die gecompliceerde machines die op tienduizend mijl afstand aardbevingen registreren. Deze ontvankelijkheid had niets van doen met die slappe vatbaarheid voor indrukken die met de weidse naam ‘scheppend temperament’ aangeduid wordt – het was een ongemene aanleg om te blijven hopen, een bereidheid tot romantiek zoals ik nog nooit bij iemand anders tegengekomen ben en waarvan het niet waarschijnlijk is dat ik die ooit opnieuw zal tegenkomen. Nee – Gatsby bleek uiteindelijk een beste vent; het is wat aan Gatsby knaagde, het smerige stof dat in het kielzog van zijn dromen dreef dat tijdelijk een halt toeriep aan mijn belangstelling in het onvoldragen leed en de kortademige uitgelatenheid der mensen.

Ik kom uit een vooraanstaande, welgestelde familie die sinds drie generaties in deze stad in het Midwesten is gevestigd. De Carraways

zijn een soort clan, en volgens de familie-overlevering stammen we van de hertogen van Buccleuch af, maar de tak waartoe ik behoor begint met de broer van mijn grootvader, die hier in eenenvijftig aankwam, een plaatsvervanger naar de burgeroorlog stuurde, en de groothandel in ijzerwaren opzette die mijn vader vandaag nog altijd drijft.

Ik heb deze oudoom nooit gezien, maar ze zeggen dat ik op hem lijk – en die gelijkenis geldt dan vooral het schilderij in vaders kantoor waarop hij er nogal stoer uitziet. Ik studeerde in 1915 af aan de Yale Universiteit in New Haven, precies een kwart eeuw na mijn vader, en niet lang daarna nam ik deel aan die uitgestelde Teutoonse volksverhuizing die als de Wereldoorlog bekend staat. Ik genoot zo intens van de tegenexpeditie dat ik rusteloos terugkwam. Het Midwesten leek mij nu, in plaats van het warme hart van de wereld, de uiterste rand van het heelal te zijn – dus besloot ik naar de oostkust te gaan en ervaring op te doen in de obligatiehandel. Iedereen die ik kende zat in de obligatiehandel, dus nam ik aan dat er nog wel een vrijgezel mee in zijn onderhoud zou kunnen voorzien. Al mijn tantes en ooms hadden het er met elkaar over alsof ze

een kostschool voor me aan het uitzoeken waren, en zeiden ten slotte: ‘Wel – mm – jaa-aa,’ met zeer ernstige, aarzelende gezichten. Vader stemde erin toe mij een jaar lang financieel te steunen, en na allerlei vertragingen vertrok ik in het voorjaar van tweeëntwintig naar de oostkust – voorgoed, zo meende ik.

Het meest praktische was om kamers in de stad te zoeken, maar het was het warme seizoen en ik had net een landstreek van wijde gazons en vriendelijke bomen verlaten, zodat het voorstel van een jongeman op kantoor om samen een huis te huren in een voorstad me een uitstekend idee leek. Hij vond het huis, een verweerde bordkartonnen bungalow voor tachtig dollar per maand, maar op het laatste ogenblik stuurde de firma hem naar Washington, en ik ging op mijn eentje buiten wonen. Ik had een hond – tenminste ik had hem een paar dagen tot hij wegliep – en een oude Dodge en een Finse vrouw die mijn bed opmaakte en voor het ontbijt zorgde en Finse wijsheden voor zich heen mompelde over het elektrische fornuis.

Het was eenzaam voor een dag of wat tot op een ochtend een man, nog nieuwer dan ik in die contreien, me op straat aanhield.

‘Hoe kom je in West Egg-Dorp?’ vroeg hij hulpeloos.

Ik vertelde het hem. En toen ik doorliep, voelde ik me niet eenzaam meer. Ik was een gids, een baanbreker, een autochtoon. Hij had mij terloops het plaatselijk burgerrecht verleend.

En met het zonlicht en de grote massa’s bladeren die uit de bomen schoten, net zoals dingen in een versnelde film groeien, kreeg ik die bekende overtuiging dat het leven weer opnieuw begon met de zomer.

Er viel zoveel te lezen, bijvoorbeeld, en zoveel goede gezondheid uit de jonge levengevende lucht te puren. Ik kocht een tiental boeken over het bank- en kredietwezen en beleggingsfondsen, en ze stonden in rood en goud op mijn boekenplank als vers geld uit de Munt, met de belofte de glanzende geheimen te zullen openbaren die alleen Midas en Morgan en Maecenas kenden. En ik had het edele voornemen om ook nog heel veel andere boeken te lezen. Ik was nogal literair geweest toen ik op de universiteit zat – een jaar lang schreef ik een serie doofternstige en voor de hand liggende hoofdartikelen voor de *Yale News* – en nu zou ik al dat soort dingen in mijn leven terugbrengen en

weer de meest beperkte van alle specialisten worden, de ‘man die van alle markten thuis is’. Dit is niet zomaar een puntig gezegde – men kan het leven per slot van rekening veel beter vanuit één enkel raam bekijken.

Het was een kwestie van toeval dat ik een huis moest huren in een van de vreemdste gemeenten in Noord-Amerika. Het lag op dat ranke weelderige eiland dat zich pal ten oosten van New York uitstrekt – en waar zich, bij alle natuurlijke merkwaardigheden, twee ongewone landformaties bevinden. Twintig mijl buiten de stad steken een paar reusachtige eieren, identiek van omtrek en louter voor de vorm door een baai gescheiden, uit in de meest tamme zoutwatermassa van het westelijk halfrond, het grote natte boerenerf van de Long Island Sound. Het zijn geen volmaakte ovalen – zoals het ei in het Columbusverhaal zijn ze allebei platgedrukt bij het raakpunt – maar hun fysieke gelijkenis moet een bron van eeuwigdurende verwondering zijn voor de meeuwen die eroverheen vliegen. Voor vleugellosen is het een interessanter verschijnsel dat ze zo verschillend zijn in ieder opzicht behalve hun vorm en grootte.

Ik woonde in West Egg, het – nou ja, het

minst modieuze van de twee, hoewel dit een zeer oppervlakkig etiket is om uitdrukking te geven aan het bizarre en niet weinig sinistere contrast tussen die twee. Mijn huis stond precies aan het uiteinde van het ei, slechts vijfenveertig meter van de Sound, tussen twee kasten van huizen ingedrukt die twaalf- of vijftienduizend dollar aan huur per seizoen deden. Dat rechts van mij was een gigantisch geval volgens welke maatstaf ook – het was een daadwerkelijke kopie van het een of andere *hôtel de ville* in Normandië, met een toren aan één kant, spiksplinternieuw onder een doorzichtige baard van jonge klimop, en een marmeren zwembad en meer dan acht hectare grasveld en tuin. Het was Gatsby's landhuis. Of liever gezegd, aangezien ik meneer Gatsby niet kende, het was een landhuis bewoond door een heer die zo heette. Mijn eigen huis was een belediging voor het oog, maar het was een kleine belediging voor het oog die over het hoofd was gezien, zodat ik uitzicht had op het water, op een gedeelte van het gazon van mijn buurman, plus de troostvolle nabijheid van miljonairs – en dat allemaal voor tachtig dollar in de maand.

Aan de overkant van de baai glinsterden de witte paleizen van het modieuze East Egg langs

het water, en het verhaal van die zomer begint eigenlijk op een avond dat ik daar naartoe reed om met de heer en mevrouw Tom Buchanan te dineren. Daisy was een achter-achternicht van me, en Tom had ik op de universiteit leren kennen. En vlak na de oorlog had ik twee dagen bij hen in Chicago doorgebracht.

Haar echtgenoot was, naast andere lichamelijke prestaties, een van de sterkste vleugelspelers geweest die ooit voor New Haven rugby hadden gespeeld – een nationale figuur in zeker opzicht, een van die mannen die op hun eenentwintigste zo'n eenzame hoogte bereiken dat alles daarna op een anticlimax lijkt. Zijn familie was schatrijk – zelfs op de universiteit had zijn vrijelijk omspringen met geld aanleiding tot schimpscheuten gegeven – maar nu was hij uit Chicago weggegaan en naar de oostkust gekomen op een manier die je adem deed stokken: hij had, bijvoorbeeld, een stal polopaarden uit Lake Forest meegebracht. Je kon je moeilijk voorstellen dat een man van mijn leeftijd rijk genoeg was om dat te doen.

Waarom ze naar de oostkust waren gekomen weet ik niet. Ze hadden een jaar in Frankrijk doorgebracht zonder speciale reden, en toen rusteloos her en der rondgezworven, naar